Megkezdődött a múzeumi hónap

Völgyessy Ferenc műgyűjteményének kiállítása Szegeden

Az idei múzeumi hónap helyi rendezvényeit aligha lehetett volna méltóbb kiállítással megnyitni, mint a szegedi származású *dr. Völgyessy* Ferenc, Budapesten élő főorvos rendkívül gazdag és értékes képgyűjteményének bemutatásával. A Horváth Mihály utcai képtár *két szintjét* megtöltő, mintegy százötven műalkotásból álló pompás kollekció *a XX. századi magyar festészet* alakulását igen jól érzékelteti.

A reménykeltően sokat ígérő tárlat biztató hangú nyitányát, *Szinyei Merse* Pál két kis remekműve, a bájos *Horgászó Félix* és a napsütötte *Szurokfenyő* indítja. E gyöngyszem értékű képecskék híven tükrözik a nagy magyar kolorista harmonikus, derűs festészetét és azt a meleg természetszeretetet, amelyek által piktúránk egyik dúsan termő ága tőle válik optimista jellegűvé. Az ő eredményeit kamatoztató, hazai tájba kivonuló és annak szépségeit felfedező nagybányaiak közül a vezetőegyéniségek egy-két sikeres vásznát láthatjuk. Ezúttal azonban mint emberábrázolók tűnnek fel. *Ferenczy* Károly artisztikus megjelenítésű női portréi Manet előadói könnyedségére vallanak. *Réti* István ismert önarcképe és anyjáról készített érzelemteljes műve már mélyebb lelkiségű alkotás. *Hollósy*tól, a jeles művésznevelőtől való *Falovas kislány*-ban a megújhodás útját járó festészetünk gyermekien kötetlen dala zeng. Az *Ecole de Paris* követőinek hazai csoportjából kimagasló *Rippl-Rónai* József nyolc művével szerepel. Egyszerű eszközökkel létrehozott pasztelljai, mint a *Szundikálás kettesben*, valamint a művész szüleiről festett nagy olajképe, a polgári hétköznapok csöndes boldogságát idézik. Ripplin kívül a modern francia piktúra befolyását *Vaszary* János nagyszerű portréja is érezteti, mely színeiben éppúgy, mint kompozíciójában, bátran áttöri a század végi arcképek konvencionalizmusát. Még náluk is merészebb stíluskísérletezőnek tűnik azonban a *Nyolcak* mozgalmának vezére, *Kernstok* Károly, aki expresszionista hevületű *Utolsó vacsorá*-jával, a francia *Fauves*-ok forma és szín forradalmáraihoz csatlakozik.

Két háború közti festészetünk sokrétűségére jellemző, hogy ez hol agresszív vadsággal szól hozzánk, hol meg a költészet teremtette álomvilágot vetíti elénk, mint *Gulácsy* Lajos *Olasz mese* és *Csontváry Kosztka* Tivadar *Zárda* című különös hangulatú képei. Velük együtt a nagy magányosok közé tartozik a kiállításon több művével részt vevő *Mednyánszky* László és *Egry* József is. Pantheista életszemléletüket, a természettel egyesülő lelki azonulásukat a hallatlan érzékenységgel megfestett tájaik elhihetően igazolják. A jellegtelen műcsarnoki naturalizmusnak hátat fordító művészeink sorából a római-iskolás *Aba Novák* Vilmos és *Molnár C.* Pál, az eleven ecsetjárású *Basch* Andor és a lírikus alkatú *Szőnyi* István néhány egymástól elütő arculatú képével ismerkedhetünk meg. Festészetünk több mint félszázadra visszanyúló polgári szellemiségű vonalát a ma élő neves művészek közül *Czóbel* Béla, *Miháltz* Pál, *Iván* Szilárd és *Borsos* Miklós elődeikhez, illetve kortársaikhoz méltó szintű alkotásai zárják le.

A második emeleten látható alföldi festészet — előbbinél bőségesebb — anyaga *Rudnay* Gyula mély húrokon játszó, érzelemdús műveivel kezdődik. Fojtott tüzű, sötét tónusú *Önarckép*-e és feleségének portréja Goya zsarátnok alatti parázsként izzó szenvedélyét sugallja. Ezzel mintegy megadja azt a férfiasan komor hangot, mely a Munkácsy örökével jól sáfárkodó alföldi-piktúra viharsarki mestereinek, elsősorban *Tornyai*nak és *Kosztá*nak alkotásait oly karakterisztikussá teszik. A nagy vásárhelyi mester *Elhagyatottan* című drámai feszültségű képében éppúgy benne van a földdel küzdő ember zord magánya, mint a néppel együttérző, parasztivá vált Tornyai János lelkületének borús-büszke zártsága. A nálánál színesebb, de nem könnyedebb Koszta József Szentes környéki hóval fedett tanyája döbbenetes közelségbe hozza a városi élettől messze eső puszták egykori „elsüllyedt világ"-t. Kettejük súlyos tónusa azonban levegősebbé válik *Endre* Béla ecsetje nyomán, s az ő hajnalt sejtető tompa kékjei líraian fejezik ki a magas egű, alacsony horizontú alföldi tájak szemérmes szépségeit. A Völgyessy-gyűjtemény missziót betöltően *hívja fel figyelmünket nem egy méltatlanul elfelejtett festőre*, többek között, az alföldi-műhelyhez tartozó *Pogány* Ferencre, akinek számos paraszttárgyú képét elénk tárva a magyar népélet-ábrázolók érdemes tagjai közé emeli.

Hasonlóan e *felfedezésre serkentést* érezzük a teremnek *több mint felét* betöltő szegedi festők alkotásai előtt is. A modern hazai képzőművészetbe szervesen beágyazott helyi piktúránk *szilárdan megállja helyét*. E gyűjteményben való méltó szereplése is arra kötelezi a szakilletékeseket és győzi meg a nagyközönséget, hogy Tisza-parti városunk festészete jelentőségének megfelelően iktatódjék be a alföldi ábrázolóművészet felső szintjébe, s érdeme szerint e rangon tartsák a jövőben számon. A paraszti élet egykori árnyékait nyomasztóan éreztető vásárhelyi mesterekkel szemben, mint a vihar után felszakadt ég tiszta derűje, úgy hatnak ránk *Nyilasy* Sándor és *Heller* Ödön színpompás képei, melyeken a vidám tápéi parasztfiatalság ünneplőben kerül elénk. Műveikben a napsütötte Tisza-táj népének életkedvét meggyőző erővel fejezték ki. A szegedi festészet Nanybányához kötődő tartalmi optimizmusa és az ezt tolmácsoló koloritgazdagsága — Nyilasy és Heller vásznain kívül — leginkább *Szöri* József és *Dinnyés* Ferenc vörös-kék tónusú alkotásaiban konstatálható. *Károlyi* Lajos virágszirom gyöngédségű festőpoézise pedig Juhász Gyula szomorkás lírájának képzőművészeti megfelelője. Az itt élő festőket a modern szellemű *Vinkler* László és a kiforrott munkásságú *Dorogi* Imre képviselik. Az életművét most tetőző Dorogi, Tisza-képein, egyetlen hatalmas, eget-földet-vizet összeolvasztó fényszimfóniában dicséri szeretett vidékünk csodás szépségét.

Miután e most nyilvánosságra került *legnagyobb hazai magángyűjtemény* anyagáról vázlatosan számot adtunk, szabad legyen ennek történetéről is párt szót ejtenünk. Völgyessy dr. harminc évvel ezelőtt kezdte el a ma már *tekintélyes képtárrá* növekedett műgyűjteményének kialakítását. Célkitűzése sok áldozatot, lemondást, fáradhatatlan igyekezetet és olthatatlan művészetszeretetet kívánt meg tőle. Magánképtárát nem tekinti lezártnak, *gyűjtését folytatni akarja a tehetséges fiatal művészek alkotásainak megszerzésével*. Völgyessy Ferenc országos hírű műgyűjteményének első ízben Szegeden történő kiállításáért hálával tartozunk. Ez nemcsak ritka lehetőségű gyönyörködésre és példás műtárgyszeretet felkeltésére ad alkalmat, hanem Völgyessy dr. szegedi származása révén e *páratlanul egységes* hazai magánképtár Tisza-parti városunk képzőművészeti kultúrájának gazdagítását is jelenti.

SZELESI ZOLTÁN

A türelem próbája

Varga Lajos szakaszvezető nem tartozik a dicsekvő emberek közé. A történet, amit elmondott, azt bizonyítja, fiatalon is tapasztalt parancsnok. Azt vallja: „Az ember segítsen, ha tud". Pedig ő többet tett ennél. Egy embert a szakadék széléről vezetett vissza a becsületes útra. Ennek történetét mondja el ő maga...

„Számítottam arra, hogy esetleg nehéz emberek is kerülnek a rajomba, de K. Lajos túltett minden elképzelésemen. Még nézni is rossz volt, ahogyan munkához látott. Nem tetszett a dolog, megpróbáltam hát beszélgetni vele. Foghegyről válaszolgatott. Nem mondta, hogy nem akar dolgozni, de agyafúrt válaszaiból megállapítottam, hogy „dörzsölt" legénnyel állok szemben. Gondoltam, utánanézek bevonulás előtti életének. A laktanyában nem sokat tudtam meg. Vasárnap eltávozást kértem és elutaztam lakhelyére. Itt tudtam meg, hogy K. Lajos bevonulása előtt bizony többször is összeütközésbe került a törvénnyel.

A következő napon magamhoz hívtam. Beszélgettünk, de ő megint flegmán válaszolgatott. Erre megmondtam neki nyíltan, hogy mindent tudok róla. Bűnt követett el, megbűnhődött érte, kár lenne továbbra is ezt az utat járni.

A katona elfehéredett. Fejét lehajtotta, nyegleségének még a nyoma is eltűnt. Most már közvetlenebb hangon folytattam. Megmagyaráztam neki, hogy semmi értelme a fegyelmezetlenségnek. Fátylat borítunk a múltjára, de cserében becsületes munkát várunk tőle. Kezet szorítottunk.

Néhány nap múlva úgy láttam, megfeledkezett a fogadalmáról. Kérdőre vontam, mire így felelt: „És ha maga mellém áll, de a többiek fütyülnek az egyezségre?" Megnyugtattam, hogy beszélek a rajjal.

Nehéz hetek következtek. K. Lajos nagyon igyekezett, de régi élete jó ideig visszahúzta. Civilben munkakerülő, léha életet élt és nekem azt ígérte, éppolyan rendesen dolgozik, mint a többiek. Néha az arcára volt írva, hogy megbánta ígéretét. Ilyenkor beszélgettem vele, biztattam, bátorítottam.

Kezdett hozzám őszinte lenni. Két hónap múltán egy olyan apró tolvajlást is elismert, amit közvetlen bevonulás-kor követett el, és amiért soha, senki nem gyanúsította. Ez a vallomás annak a jele volt, hogy érezte a gondoskodást és egyre inkább elfogadta a mi életünket.

Hónapok teltek el, mire megkapta az első dicséretet. Aztán már nem volt vele baj. Azt hiszem, megnyertük a társadalom számára..."

Ilyen gondja van Varga szakaszvezetőnek, aki nem kevesebbre vállalkozott, mint hogy embereket formáljon.

A fehértói lovasút — meg a Hivatal

Harminc esztendeje is elmúlt már annak, hogy a szegedi Fehértón megépítették azt a lóvontatású kisvasutat, melynek azóta is masszívan fekvő sínjeiben öt évvel ezelőtt megbotlott a bürokrácia. Kezdődött pedig a következőképpen:

A Halgazdasági Tröszt felszólította a fehértói gazdaság igazgatóját, hogy a tavak közötti szállításokra használt lóvontatású kisvasútnak igazolja tulajdonjogát és mutassa be a gazdaság üzemeltetési engedélyét. Ejnye, hát kié lehet az a néhány kilométer vékonyka sínpár ott a tavak között? Talán bizony csak nem a római pápáé, vagy azé a kenderbajuszú öreg juhászé, aki a tó mellett a birkákra vigyáz?

Engedély — 30 év után

Tény, hogy a gazdaság semmiféle üzemeltetési engedélyt nem tudott mutatni (ez nem volt benne a múlt káros örökségében). Azt sem tudta megnyugtatóan igazolni, hogy a halgazdaság vasútja tényleg a halgazdaságé. Következett tehát, hogy engedélyt kérjen a már 30 éve működő lóvasút használatára. Csakhogy ez nem lesz olyan egyszerű — mondták odafenn. Ahhoz, hogy kiadjuk az engedélyt, el kell készíteni a vasút építési terveit, méghozzá úgy, ahogy azt annak idején tervezője álmodta. Ha ezt látjuk, majd meglátjuk, hogy adunk-e engedélyt.

A gazdaság vezetői — négy évvel ezelőtt, miután új üzemegységgel gyarapodott a Fehértó, s meg kellett hosszabbítani a vasutat is, készítettek egy tervet s ezt be is mutatták. Megjött a működtetési engedély is, de csak arra a kis pályarészre, amelyet a bővítés során készítettek. Megjelent a helyszínen a Posta- és Közlekedési Minisztérium. Most már általa is megállapítottatott, hogy a „zabgőzösök" bizony (uram bocsásd meg nagy vétküket) engedély nélkül szaladgáltak itt harminc éven át a töltések tetején. Kell a régi terv is az engedélyhez s nem haboztak sokáig. A halgazdaság zsebére a Halászati Tröszt megrendelte a tervet, potom 37 ezer 436 forintért.

Mindenki megjelent

Újabb helyszíni szemle következett, az ördög tudja, már hányadik. S lám, hány szerv küldte el embereit, bizonyítván ezzel, hogy ha úgy akarja, a halászok vasútjához bizony neki is köze van. Megjelent:

1. A KPM I. Vasúti Főosztály, Budapest. 2. MÁV Igazgatóság, Szeged. 3. A járási tanács építési és közlekedési csoportja. 4. A Csongrád megyei KÖJÁLL, Hódmezővásárhely. 5. A Tűzrendészeti Hatóság, Szeged (megállapították, hogy a „szőrmozdonyokból" kipattanó szikrák révén nem fenyegeti közvetlen tűzveszély a tóban tanyázó halakat.) 6. A Dél-magyarországi Áramszolgáltató Vállalat, Szeged. 7. A Halgazdasági Tröszt, Budapest. 8. A szatymazi községi tanács. 9. A sándorfalvi községi tanács (és végül) tizedikként a szenvedő fél: a halgazdaság.

Kollektív bölcsességgel úgy határoztak, hogy el kell készíteni a terven túl a vasút szolgálati szabályzatát is és ezt három példányban a vasúti üzemvezető nevének (egy új állás) feltüntetésével be kell nyújtani a megyei tanácshoz. Ezen nagylétszámú testület kegyeskedett addig is, míg az újabb papírmunka elkészül, 1964. december 31-ig ideiglenes engedélyt adni arra, hogy a lovacskák tovább végezzék itt oly régen megszokott napi sétájukat, elszállíthassák a kövér pontyokat és élelmet vigyenek a még nevelésre szorulóknak.

Hamleti kérdés

Ezután 1965. március 2-án a Csongrád megyei tanács építési és közlekedési osztálya hívott össze újabb tanácskozást az ügyben: engedjük, vagy ne engedjük? Ez volt itt újra a nagy hamleti kérdés. Az iménti terjedelmes névsor ezen a tanácskozáson már tovább bővült a szegedi MÁV igazgatóság II-es és III-as osztályának szakembereivel, a KPM Csongrád megyei Közúti Igazgatóságának képviselőivel, továbbá a Budapesti Tervező Vállalat mérnökeivel. Bekapcsolódott az ügybe a Szegedi Postaigazgatóság is és nem utolsósorban színre lépett a hadsereg. A HM Katonai Szállítmányozási csoportfőnöksége is benevezett: alkalmas-e ez a lóvasút arra, hogy hadi helyzetben is bőséges élelemhez jussanak a tavak lubickoló lakói? Jött még a MÁV Pályafenntartási Főnökség és a MÁV katonai szállítmányozási osztály Szegedről. S miután összesen most már 17 szerv mindegyike hozzáadta a maga „súlyos" obulusát az ügyhöz, újabb ideiglenes használati engedélyt kapott a gazdaság. S egyben elrendelték a jó öreg lóvasút próbaterhelését. Ügyet sem vetve arra, hogy már 30 éve próbaterhelik és ez idő alatt még mindig rendületlenül jónak bizonyult.

95-5 (1965) É. K. V. O.

Csányi János, a gazdaság építésvezetője — ki maga nem tollforgató ember — mégsem állhatta meg, hogy ezt az ügyet ne vesse papírra. Örömmel értesítette szerkesztőségünket utóbb, hogy a próbaterhelés még tart, de végre megérkezett az igazi üzemeltetési engedély is. 93—5 (1965) É. K. V. O. szám alatt kiadta a megyei tanács építési és közlekedési osztálya.

Ezzel tehát lezárult a sok éves hűhó semmiért, közben tán senkinek sem jutott eszébe, hogy egy néhány tagú szakbizottság is potom félnapos munkával elintézhette volna az ügyet. Például jegyzőkönyvet készíthettek volna arról, hogy ez a vasút változatlanul jó állapotban van s ha már olyan fontos, kiállíthatták volna azt a használati engedélyt, amelyet három évtizeden át eddig senki sem hiányolt. S minden bizonnyal a következő század nemzedékei sem botozták volna meg apáik sírját, mert e „fontos dokumentumot" nem hagyták rájuk. A fehértói halászoknak inkább az a véleményük: azt a botot — akiket illet —, még életükben megérdemelnék.

CSEPI JÓZSEF

Könyvek az élelmiszeripari üzemekben

Olyan üzem nemigen van Szegeden, melynek ne lenne könyvtára. Ha csak egy pár száz kötet is sorakozik a polcokon, s van, aki kezelje, s vannak, akik olvassák őket, akkor nem hiába fektették könyvekbe a pénzt. Az Élelmezésipari Dolgozók Szakszervezetének Csongrád megyei bizottsága mellett működő kulturális bizottság is azért vizsgálta meg az iparág könyvtári hálózatának helyzetét, hogy megállapítsa: eljut-e a könyv az olvasókhoz?

Vegyük először az alapvető adatokat! A megyében hét és fél ezer élelmezésipari dolgozó van, de közülük kétezer idénymunkás, akiket igen nehéz bevonni a könyvtárak olvasótáborába. A szakszervezetnek csaknem hatezer saját könyve és az SZMT több mint négyezer központi könyvtári könyve található meg a polcokon. Összesen 17 élelmezésipari üzemnek van könyvtára, közülük haté önálló. Tizenegy üzemben, illetve telephelyen az SZMT letéti könyvtára működik.

A statisztika szerint tehát egy-egy dolgozóra mindössze 1,3 kötet könyv jut, ami egyáltalán nem mondható soknak. Mivel az idén eddig ötezer-hétszáz kötet könyvet kölcsönöztek ki, s a rendszeresen olvasók száma alig haladja meg az ezret, joggal állapíthatjuk meg, hogy még a rendelkezésre álló lehetőségeket sem használják ki, kevés könyv forog, s kevés kézen mennek át a könyvek.

A könyvtári munka hatékonyságát három tényező bénítja. Első a helyiségkérdés. Néhány élelmezésipari nagyvállalatnál már évek óta építkeznek, s emiatt átmenetileg megszüntették a könyvtárakat, illetve a kölcsönzést erre nem alkalmas körülmények között kénytelenek végezni. Zsúfolt, rendetlen helyiségeket nem szívesen keresnek fel a dolgozók, ami érthető is. Ott sem mindenütt jó az elhelyezés, ahol nincs rekonstrukciós munka. A Paprikafeldolgozó Vállalatnál például az szb-irodán van a könyvtár: 1300 kötet néhány szekrényben!

Az is csak visszaveti a könyvtárakat, hogy az üzemi könyvtárosok gyakran cserélődnek, s akik maradnak, sem helyeznek elég gondot ismereteik fejlesztésére. Az SZMT tanfolyamán is mindössze két élelmezésipari könyvtáros vett részt. A legsúlyosabb akadály azonban az, hogy a sok apró üzembe, távol eső telephelyre nincs hogyan, nincs mivel eljuttatni a könyveket, s ezeken a helyeken nem is lehet hová tenni őket.

Természetesen csak addig nyújtózkodhatunk, amíg a takaró ér; egy csapásra nem lehet megszüntetni minden hibát, akadályt. A rekonstrukciók előbb-utóbb véget érnek az üzemekben. A konzervgyárban igen szépen fejlődik a könyvtármozgalom, mióta a könyveknek megfelelő helyiséget tudtak biztosítani. A Húsipari Vállalatnál is jó helyet találnak majd nekik az új ebédlőben. Más kérdés a könyvtárosok dolga. Ahhoz, hogy szívvel-lélekkel végezhessék munkájukat, sok segítséget adhatnak az üzemi szakszervezeti bizottságok, akiknek ilyen tekintetben is a könyvtárak gazdáivá kell lenniük.

Azért, hogy minél több könyv jusson el az élelmezésipari dolgozókhoz, az SZMT központi könyvtára tehet legtöbbet, s tesz is. Az SZMT könyvtára a tavalyihoz képest csaknem kétszeresére növelte az élelmezésipari üzemekbe kiadott letéti könyvek számát az idén. A könyvtár munkatársai gyakran felkeresik az üzemeket, s segítséget adnak, tanácsokkal látják el a könyvtárosokat.

Az ÉDOSZ kulturális bizottsága megállapította, hogy bár az eddig elért eredmények még szerények, de megvannak a tagság létszámához viszonyítva azok a szervezeti és anyagi feltételek, melyek alkalmazásával fel lehet, és fel is kell lendíteni a könyvtári munkát az élelmezésipari üzemekben.